

УДК 316.334.56

МІСТО ЯК ПРОСТІР ЖИТТЯ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ БІОГРАФІЧНИХ ІНТЕРВ'Ю МЕШКАНЦІВ ГАЛИЧИНИ)

Живілова Маргарита Сергіївна – аспірант кафедри філософії та соціології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розглядається сприйняття повсякденності в темпоральному аспекті. Для аналізу застосовані дані біографічних інтерв'ю. Порівнюються простори міст двох полярних регіонів України: Донбасу та Галичини. Використання тих чи інших категорій, для описання простору міста спрямовується пануючим дискурсом. Під дискурсом розуміється форма соціальної поведінки, задана через мовні практики, яка формує соціальний світ, підтримує та зберігає соціальні патерни. Дискурс визначає те, в яких категоріях пояснюються та описуються об'єкти міського простору. Інтерв'ю аналізувались за допомогою дискурс-аналізу. Основні дискурси, які визначають категорії описання міського простору це - дискурс історичної пам'яті, професійний та територіальний дискурси. Міський простір Донбасу на думку галичан відрізняється від простору Галичини за архітектурною складовою та моральними якостями містян. Простір Донбасу - відкритий, такий що зберіг радянськість, а простір Галичини – закритий, європейський.

Ключові слова: міська повсякденність, дискурс-аналіз, біографічне інтерв'ю, Галичина, просторові уявлення

В статье рассматривается восприятие повседневности в темпоральном аспекте. Используются данные биографических интервью. Сравниваются пространства городов двух полярных регионов Украины: Донбасса и Галичины. Выбор категорий для описания городского пространства определяется главенствующим дискурсом. Под дискурсом понимается форма социального поведения, заданная через языковые практики, формирующая социальный мир, поддерживающая и сохраняющая социальные паттерны. Дискурс определяет в каких категориях объясняются и описываются объекты городского пространства. Интервью анализировались методом дискурс-анализа. Основные дискурсы, определяющие категории описания городского пространства это – дискурс исторической памяти, профессиональный и территориальный дискурсы. Городское пространство Донбасса, по мнению галичан, отличается от пространства Галичины архитектурой и моральными качествами горожан. Пространство Донбасса открытое, сохранившее советскость, а пространство Галичины – закрытое, европейское.

Ключевые слова: городская повседневность, дискурс-анализ, биографическое интервью, Галичина, пространственные представления.

One of the causes of the crisis in Ukraine is not the dialogue between its regions. Regions Research is needed to develop adequate regional policy and preserve the integrity of the country. Today well studied are social identities regions, auto- and heterostereotypes of regional communities, their understanding of political, economic and cultural course. However, it remains unexplored the life-world in regions. At the level of regional communities formed a special life-world in which the inhabitants of the region are immersed and which is reflected in the everyday consciousness of the mass of the regional community. In this case, the spatial structure of the country, due to the specificity of life-worlds of regional communities may look different in representations of different parts of the country. Within the project "Life worlds of East and West Ukraine: move the meeting", supported by the Canadian Institute of Ukrainian Studies (Alberta, Canada) in August 2014 was conducted biographical interviews with 10 inhabitants of cities in Galicia. The purpose of the interview - find out how the structured life-world of person and what caused the life (identity, literature, events, movies, etc.). Along with these issues, were interested how people perceive their living space, a space settlement and the places / cities in which he had to go. How similar or like to this space, in which he now lives. If the respondent was in Donbas, then he was asked to compare the urban space of Donbas and Galicia. The article deals with the perception of everyday life in the temporal aspect. We used data from biographical interviews. Compares the space of cities of two polar regions of Ukraine: Donbas and Galicia. Selecting categories to describe the urban space is defined by dominant discourse. We understand discourse like a form of social behavior that forms the social world, defined through language practices, support and save social patterns. Interviews were analyzed using discourse analysis. The main discourses that define the category descriptions of urban space are the discourse of historical memory, professional and territorial discourses. Analysis of the interview is divided into two parts: the first – the perception of their city, the second – the perception of other places / cities in which a

Розділ 2. Соціологічні дослідження сучасного суспільства

person had to visit. The particular part of the analysis is the comparison the city space of Donbas and Galicia. Thus we distinguish between the following parameters, which are often characterized urban space: Architecture / people skills, aesthetics space / disharmony, comfort / heavy atmosphere, opportunities / lack of prospects. Urban space of Donbas region, according to the Galician opinion, differs from the space of Galicia in architecture and moral character of citizens. Donbas has open space, preserve the Soviet elements in symbol space of city, and the space of Galicia are closed, European.

Keywords: urban everyday life, discourse analysis, biographical interviews, Galicia, spatial representation.

Перехід до суспільства Другого модерну супроводжується процесами глобалізації та регіоналізації сучасного світу. Внаслідок глобалізаційних процесів руйнується міжнародна система національних держав і на перший план у світових відносинах виходять регіони. Українська регіональна система поляризована за віссю Схід (Донбас) – Захід (Галичина). Полярні регіони представляють різні суспільні проекти розвитку української нації. Для Донбасу це проект співгромадянства, заснований на політичних і економічних лояльностях, який передбачає полікультуралізм та багатоконфесійність; для Галичини – це проект етності, який засновується на утвердженні однієї мови (української) та однієї релігії [1]. Однією з причин сучасної кризи в Україні є неналагоджений діалог поміж її регіонами. Дослідження регіонів є необхідним для розробки адекватної регіональної політики і збереження цілісності країни. На сьогодні добре дослідженими виявляються соціальні ідентичності регіонів, авто- та гетеростереотипи представників регіональних спільнот, їх уявлення щодо політичного, економічного та культурного курсів країни. Проте залишається недослідженим повсякденний рівень життя регіонів. На рівні регіональних спільнот формується особливий життєвий світ, в який занурені мешканці регіону і який відображається в буденній масовій свідомості регіональної спільноти. При цьому просторова структура країни, внаслідок специфічності життєвих світів регіональних спільнот, може по-різному відображатися в уявленнях представників різних частин країни, що було зафіксовано під час фокусованих групових та глибинних інтерв'ю у 2008-2009 рр.¹

Наші уявлення про оточуюче середовище: простір, людей, події та місця з'являються та закарбовуються в нашій пам'яті з перших днів існування у світі. Найяскравіші з них супроводжують наше життя, переплітаючись, проростаючи та формуючи наш світогляд, установки та орієнтири в повсякденному житті. Тонкі нюанси та напівтони життєвого світу людини важко схопити кількісними методами соціології. Повсякденність постійно вислизає від дослідника. На рівні здорового глузду дослідник може „відчувати» різницю життєвого світу, в якому існує, від плину повсякдення в іншому соціальному середовищі. Але для визначення сутності та причин різниці або схожості життєвих світів досліднику необхідно „поринути» у контекст досліджуваного повсякденного життя. Це складно зробити як у випадку дослідження „чужої» повсякденності, так і для дослідження „своєї». У першому випадку, складність полягає в тому, що завжди буде набір своїх специфічних категорій та/або різне трактування тих самих категорій різними соціальними спільнотами, розуміння чого можливо через безпосереднього носія, „аборигена» досліджуваного життєвого світу. У другому випадку, достатньо важко побачити те, що повторюється щодня і тому стає непомітним.

В даній статті ми намагатимемося зрозуміти те, в яких категоріях повсякденності описується міський простір і як вони трактуються. Саме цей аспект життєвого світу привертає нашу увагу з огляду на те, що просторова локалізація людини впливає на її світогляд (від місця сприйняття світу залежить те, під яким кутом зору він постане, і що саме буде знаходитись в фокусі уваги). Під цим впливом ми розуміємо двоєдиний процес: середовище визначає культуру, способи перетворення світу і водночас сама культура, щоденне її творення змінює середовище. Пристосовуючись до умов ландшафту людина вибудовує місце свого життя, втілюючи певні проекти, що уречевлюються в архітектурі, яка стає другим середовищем по відношенню до першого – природного. В архітектурі застигають та накопичуються щоденні практики, з яких, як з цеглинок складається історія міста.

Територія України за різних історичних етапів перебувала під впливами різних держав та режимів, інших культур, що вплинуло на архітектурні особливості регіонів країни. Дослідники української архітектури зазначають, що найбільш помітний злам у розвитку стилістичної єдності спостерігається з XIV ст.: „Закарпаття, Галичина, Волинь, Поділля, Буковина менш зазнали руйнувань від татаро-монгольської навали і як частини сусідніх держав у наступні сторіччя перебували у сфері впливу європейських стилів. <...>У більш розореному східному регіоні роль давньоруських традицій була відчутнішою. З приєднанням у 1500 р. Чернігівської та Новгород-Сіверської земель до Московії

¹ Дослідницький проект „Україна: образи регіонів та міжрегіональні стосунки” (Луганськ – Дрогобич) див.: [2,3].

посилилась різниця між архітектурою західних та східних земель України» [4, с. 115]. Різними у просторі та часі були заселення України та інтенсивність містобудування в регіонах. Приміром, перші міські поселення на території Галичини з'явилися ще до Княжої доби [5] і виникали в основному як «міста на зв'язках»: на берегах судноплавних річок та на торгових шляхах в місцях зручних для оборони. Міські поселення на Донбасі сформувалися значно пізніше. Їх активне формування припало на XVIII – XIX ст. [6] і було пов'язане із видобутком ресурсів та утворенням промисловості на базі цих ресурсів. Історичні частини міст були побудовані за різних епох та режимів, втілили різні стилеві рішення. Сучасність відбилась на зовнішньому вигляді українського міста: затерлись відмінності та утворилась певна стилістична єдність (одноманітні багатоповерхівки, пластмасові вікна та двері, кондиціонери та супутникові тарілки, нагромадження зовнішньої реклами).

В межах проекту „Життєві світи Сходу та Заходу України: рух на зустріч» в серпні 2014 року було проведено 10 біографічних інтерв'ю із мешканцями міст Галичини. Гайд інтерв'ю розробив І.Ф. Кононов, професор, доктор соціологічних наук, завідувач кафедри філософії та соціології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Інтерв'ю у м. Дрогобич, м. Івано-Франківськ провів І. Ф. Кононов, у м. Львові – магістранти В. Є. Савки, доцента Національного університету „Львівська політехніка». Респонденти обирались наступним шляхом: представники інтелігенції, люди, що народились і виростили в регіоні; люди, що переїхали до Галичини, але народилась і проживали значний час в іншому місці; місцеві мешканці різних професій. Мета інтерв'ю полягала в з'ясуванні, яким чином структурувався життєвий шлях людини, що вплинуло на її життя (особистості, література, події, фільми тощо), як вона сприйняла та пережила і переживає політичну ситуацію зими-весни в Україні. Поряд із цими питаннями нас цікавило те, яким чином людина сприймає простір свого проживання, свого населеного пункту та простір тих місць/міст, в яких їй довелося побувати. Чим схожий чи подібний цей простір до того, в якому вона зараз живе. Якщо респондент був у містах Донбасу, то його просили порівняти міський простір Донбасу і Галичини. В ході обробки інтерв'ю ми отримали тексти, в яких були викладені найосновніші події з життя людини в хронологічному порядку (нарративи). Частина інтерв'ю, в яких мова йшла про сприйняття простору, була вилетена у ланцюг оповідання і її інтерпретація багато в чому спирається на описання життєвого шляху людини, стає більш зрозумілою не як окремих епізод, а як частина цілого.

Описання, враження, сприйняття простору, які предстали в текстовому варіанті, аналізувались за допомогою дискурс-аналізу. Необхідно зробити попередні зауваження щодо самого методу дискурс-аналізу. Дискурс ми розуміємо в традиції соціального конструкціонізму як „форму соціальної поведінки, яка формує соціальний світ (включаючи знання, людей та соціальні відносини) і, таким чином, підтримує та зберігає соціальні патерни» [7, с. 26]. Мова виступає в цьому сенсі механізмом конструювання соціального світу: „значення, які ми надаємо словам, не закладені в них від початку, а є результатом соціальних домовленостей, за допомогою яких ми співвідносимо певне значення з певними звуками» [7, с. 31]. Дискурс нав'язує те, яким чином інтерпретується оточуюча реальність, як і в яких категоріях описується повсякденний світ: одні описання припустимі, інші забороняються. Якщо говорити про співвідношення дискурсу та нарративу, то дискурс створює можливості для певних нарративів [8]. При цьому під нарративом ми розуміємо „фрагмент дискурсу, який представляє певну послідовність подій, пов'язаних між собою» [8]. Те, яким чином люди висловлюються про ті чи інші об'єкти міського простору, те на що звернена їх увага у сприйнятті простору, знаходиться під впливом різних дискурсів. Наприклад, площа Ринок у Львові для туриста – місце рекреації, історична пам'ятка; для містянина, який продає товари для туристів в цьому районі – місце роботи; для архітектора – зразок забудови центру міста за стандартами Магдебурзького права. Але дискурси перехрещуються, накладаються один на одного. Ось чому описання простору ми аналізували невідривно від всього життєвого шляху людини.

Аналіз інтерв'ю розподілений на дві частини: перша – сприйняття свого міста, друга – сприйняття інших місць/міст, в яких доводилось бути людині, окремою частиною аналізу виступає порівняння респондентом просторів міст Донбасу та Галичини. При цьому ми виокремлюємо наступні показники, за якими найчастіше характеризували міський простір, які ми вирішили об'єднати в бінарні опозиції: архітектура/людські якості містян, естетика простору/дисгармонія, комфортність/важка атмосфера, можливості/відсутність перспектив. Також ми намагались визначити різновиди дискурсів, на перетині яких знаходяться описання простору. Основні з них: дискурс історичної пам'яті (коли ті чи інші місця в містах інтерпретуються в залежності від історичних подій та їх трактування міською або регіональною спільнотою), професійний та територіальний (корінний мешканець чи приїжджий) дискурси.

Відчуття комфорту, безпеки та знаходження серед своїх є індивідуальним і залежить від багатьох чинників: „Дрогобич, напевно то, таке рідне, щось рідне, сіре, рідне, сіре, але рідне. <...> От, Варшава для мене, то було тоді місто можливостей... <...> Коли вертались у Дрогобич, він був сірим, але був

Розділ 2. Соціологічні дослідження сучасного суспільства

рідним. у порівнянні з Варшавою. <...> Тобто, хотілось вернутись до чогось такого рідного, до дому» (П.О., жін., 34 р., Дрогобич, корінна жителька, керівник благодійної фундації); *„Теперь это мой дом [Івано-Франківськ – Ж.М.], мне здесь комфортно. Точно также мне... Я бы осталась жить в Испании, если бы, ну не семья. Муж не хочет туда переезжать. Я бы там осталась жить навсегда»* (Т.Ш., жін., м. Івано-Франківськ, самозайнята, 56 р.)². Складна ситуація з безробіттям в регіоні штовхає людей (особливо молодь) залишати рідне місто: їхати на заробітки в міста Західної Європи, Канаду, США тощо. Іноді місяця заробітку перетворюються на постійні місяця життя. Рідне місто в цьому плані є безперспективним, але воно все одно залишається рідним, тому що батьківщину як відомо не обирають. Існують і певні виключення у сприйнятті свого міста. Так, людина, яка народилась в Галичині і за певних життєвих обставин на деякий час залишала рідне місто, але потім повернулася, навчалася, отримала професію та стала тим, ким вона є, своє відчуття причетності до рідного міста визначає так: *„Якщо чесно, я ніколи тут не була своя. У мене в принципі тут і друзів не особливо є, щоправда, однокласники. <...> Тобто так не склалося за багато років. Я себе франківчанкою за великим рахунком не відчуваю»* (Г.Д., жін., Івано-Франківськ, доцент, к. ф. н., 49 р.).

Порівнюючи свої міста із містами України, в яких доводилось побувати, деякі респонденти вдаються до метафоричної мови: аура міста – кольорові асоціації; ритм міста – аналогії з ритмами музичних творів. Так Дрогобич стає помаранчевим, Львів та Івано-Франківськ – жовто-блакитними. Київ блакитним, синім і холодним, в чому проявляється його бюрократична віддаленість та індивідуалізованість життя в мегаполісі. Метафори і суб'єктивне сприйняття міста дуже індивідуальні. В іншій людини міста набувають вже рис музичних творів – вони звучать по різному від чого залежить їх комфортність: *„Львів – це місто з рваним ритмом, тобто у нього тут одна друга, тут – три восьмих, тут скільки-то шістнадцятих, потім знову тут напруга... Для мене цей такий рваний ритм був трохи виснажливий. Я звикала до нього, я в нього входила, але десь він мене трошки виснажував. Виникала якась нервовість. Як на мене, це не величина, тобто, це не від того, що місто велике, а це його специфіка така. Так я його чую. Франківськ, він, місто все-таки менше. У нього одна друга. Він достатньо повільний, він такий спокійний, він не рваний. Ні. У нього одна друга, постійно одна друга. Він такий, який є. Якщо брати Київ, то я його сприймаю в тому ж ритмі, що Франківськ, тільки на порядок вище. Там може дві четверті будуть. Чи чотири восьмих. І, якщо по ритміці, то мені більше подобається Київ. Я в Києві себе дуже добре почуваю»* (Г.Д., жін., Івано-Франківськ, доцент, к. ф. н., 49 р.).

Важливим в описах міського простору є зображення специфіки галицького менталітету. Галицька ментальність лаконічно виражена в цій фразі: *„... Все чути, все знати і нічого лишнього не говори»* (М.П., чол., Івано-Франківськ, пенсіонер, 66 р.). Пояснення такої специфіки регіонального характеру спрямовані дискурсом історичної пам'яті. Описання містیان відрізняються у ступені відвертості та деталях, але основна ідея їх в тому, що тиск радянської влади відбився на галицькому характері: *„Оточення я сприймав, як середовище, в якому я живу, але в тому середовищі, були інородці люди, яких потрібно було остерігатися [про радянські часи – М.Ж]. <...> Це були люди, в першу чергу, російськомовні. Бо в нас тут однозначно все панувала українська мова. Люди, які були на партійній роботі, люди військові, з ними краще не товаришувати. Хай вони собі будуть, хай вони будуть дуже добрі люди. Але з ними краще нічого не мати спільного. <...> Ми відчували тиск зовнішнього світу на себе. В нас добре і нам добре, лише аби того не було»* (М.П., чол., Івано-Франківськ, пенсіонер, 66 р.); *„Але самі люди от поприїжджали тут з місцевих сіл, то дуже страшні характери. Дуже багато людей, які мають оту задню думку, їм, знаєте, до кінця вірити не завжди можна. Але, це саме ті люди, які поприїжджали з гірських сіл. Вони настільки там пережили прес той, знаєте, частина переховувалась багато в лісах. <...> При такій ситуації, коли вже можна говорити правду, вони все рівно правду не скажуть»* (О.В., жін., Дрогобич, підприємець, 43 р.).

Галицький характер описується через порівняння із характером мешканців Сходу України. Власне, Схід виступає тим узагальненим іншим через якого можливе бачення своєї галицької специфіки: *„Знаєте, там [в Донецьку – М.Ж.] більше прямоти. Ну є таке. Можна сказати: „Пишл вон!», а можно: „Придите завтра». Так в Галичині завжди скажуть: „Придите завтра», а в Донецьку скажуть: „Пишл вон!»* (Г.Д., ж., Івано-Франківськ, доцент, к. ф. н., 49 р.); *„Знаєте, я в 2008 году приехала в Донецк, и первый раз поехала по своим бюро, подшефным. Я была в шоке! Меня просто поразило, что люди остались жить в Советском Союзе. Остались жить в Советском Союзе не только вот со своим внутренним миром. Ну, вот все! Ничего не поменялось. <...> Ивано-Франковск меня просто поразил тем,*

² Остання цитата належить жінці для якої Івано-Франківськ став місцем проживання через шлюб із франківчанином

что это европейский городок. Ему еще далеко. Ну, вот центр я обожаю, просто, это уже европейский город (Т.Ш., ж., м. Івано-Франківськ, самозайнята, 56 р.).

Порівнюється не тільки ментальність представників двох регіональних спільнот, архітектура міст виступає тим маркером, за яким Схід та Захід зовнішньо можливо відрізнити: *«Для мене велика різниця є архітектура забудови міст, я її відразу на око ловлю. Абсолютно інакші міста Західної України і інакші міста Східної України. Інакші. Села також інакші»* (М.П., чол., Івано-Франківськ, пенсіонер, 66 р.). „... Протягом століть, відірваність Галичини від свого лона, бо я вважаю, що Наддніпрянська Україна – це головне, ми якась частинка, невеличка. Воно десь вдалося і на плануванні міст, на характері самих людей, на ментальності. Люди на сході, вони більш щиріші, відкритіші. У нас трошечки такі більш європейські. От вчора в новинах розказують, живе один в Швейцарії і розказує: «мені дуже не подобається в Швейцарії, там сусід навіть не знає, хто з ним по сусідству живе. Наскільки вони егоїстичні і індивідуальні, що не цікаво їм, хто там. Мені здається, що галичани тожє більш десь такі, хоча не настільки, все-таки ми більш відкритіші, ніж вони, більш щиріші» (Я.К., чол., Дрогобич, доцент, к.іст. н., 53 роки).

З останньої цитати ми бачимо наскільки переплетені описання характеру містян і архітектури. Слід сказати, що основна забудова східних та західних міст була зроблена у різні історичні епохи за перебування України у складі різних держав. Значний вплив на зміни у символічному і фізичному просторі міста спричинив відхід земель до володіння Габсбургів у кінці XVIII ст. та під час утворення Австро-Угорщини в другій половині XIX ст. У період між Першою та Другою світовими війнами територія Галичини відійшла до Польщі, що посилювало вплив польської громади на міста регіону. Із приєднанням Галичини до складу Української Радянської Соціалістичної Республіки у 1939 р розпочинається новий етап в житті міст регіону. Із отриманням Україною незалежності відбулося переозначення міського простору: більшість елементів радянської влади були демонтовані (чого не можна сказати про міста Донбасу). Проектування та основна забудова міст Донбасу в такому вигляді як вони є зараз відбувались за часів СРСР. Масове житлове будівництво так званих „спальних районів» розпочате у 50-60 рр. XX ст. зробило схожими один на одного периферійні райони східних та західних міст України.

Отже з наведених даних ми бачимо, що в залежності від пануючого дискурсу, на перший план в описаннях міської повсякденності можуть виходити різні аспекти. Дискурс історичної пам'яті спрямовує описання через болючі моменти регіональної історії, які багато в чому вплинули на особливості галицького характеру. Основна його риса – замкненість, обережність. Ця риса інтерпретується як європейська і проявляється в більшій індивідуалізованості людини та обережності із новими людьми. При цьому галицький характер порівнюється із характером мешканців Донбасу, які на думку галичан більш відкриті та щирі. Мешканці Донбасу виступають узагальненим іншим, надають можливість галичанам подивитися на себе зі сторони. Нами було зафіксовано також, що сприйняття простору залежить від професійного та територіального дискурсів. Людина приїжджа та корінний мешканець по-іншому описують міські реалії, представники різних професій зупиняють свою увагу на об'єктах простору порізному. Порівняльний аналіз уявлень про міський простір Донбасу та Галичини показав, що галичани вважають простір Донбасу відкритим, таким в якому залишились елементи радянського. Простір Галичини сприймається містянами як більш наближений до європейського через те, що основна забудова галицьких міст відбувалась за перебування цих територій у складі європейських держав.

ЛІТЕРАТУРА: 1. Кононов І. Ф. Донбас та Галичина: причини напруженості в стосунках та пошук історичного компромісу / І. Ф. Кононов // Стосунки Сходу та Заходу України: минуле, сьогодення та майбутнє. Матеріали Всеукраїнської конференції. Луганськ, 25 – 26 травня 2006 р. – Луганськ: Знання, 2006. – С. 5–27. 2. Кононов І. Ф. Донбас – Галичина: зеркала регіональних сознаний (Статья 2) [Електронний ресурс] / І. Ф. Кононов – Режим доступу : <http://ostrovok.lg.ua/avtor-job/11/donbass-galichina-zerkala-regionalnyh-soznaniy-statya-21200>. 3. Хобта С. В. Образы регионов: Восток и Запад Украины / С. В. Хобта // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: зб. наук. праць. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009 – С. 456-463. 4. Історія української архітектури / [Ю. С. Асєєв, В. В. Вечерський, О. М. Годованюк та ін. За ред. В. І. Тимофієнка]. – К. : Техніка, 2003. – 472 с. 5. Лозинський Р. Урбанізація Галичини у часі і просторі [Електронний ресурс] / Р. Лозинський // Журнал І. Галичина – країна міст. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n36texts/lozynskyj.htm>. 6. Історія Донбасу: В 3 т. – Т.1. Донбас в XVII-XVIII веках. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 336 с. 7. Дискурс-аналіз. Теорія і метод / Маріанне В. Йоргенсен, Луїза Дж. Філіппс. – Х. : Гуманитарний Центр, 2008. – 352 с. 8. Духнич О. Дискурс і нарратив: ввідна лекція [Електронний ресурс] / О. Духнич. – Режим доступу : <http://olga.psycom.info/diskurs-i-narrativ-vvodnaya-lekciya/>